

ORTA VADELİ PROGRAM

2009 - 2011

**ORTA VADELİ
PROGRAM
(2009-2011)**

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan Orta Vadeli Program (2009-2011) 25 Haziran 2008 tarih ve 2008/13834 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilerek 28 Haziran 2008 tarihli ve 26920 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
I. TEMEL AMAÇ	6
II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA ve HEDEFLER	8
A. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR	9
1. Büyüme ve İstihdam	9
2. Maliye Politikası	10
3. Para Politikası ve Fiyat İstikrarı	19
4. Ödemeler Dengesi	21
B. PROGRAM DÖNEMİ HEDEF ve GÖSTERGELERİ	23
1. Büyüme ve İstihdam	23
2. Kamu Maliyesi	24
3. Ödemeler Dengesi	25
4. Fiyat	26
III. PROGRAM DÖNEMİ GELİŞME EKSENLERİ	27
A. REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI	27
1. İş Ortamının İyileştirilmesi	27
2. Ekonomide Kayıtdışılığın Azaltılması	28
3. Finansal Sistemin Geliştirilmesi	29
4. Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi	30
5. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi	34
6. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi	35
7. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması	36
8. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi	38
9. Sanayi ve Hizmetlerde Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması	40
B. İSTİHDAMIN ARTIRILMASI	45
1. İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi	45
2. Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması	46
3. Aktif İşgücü Politikalarının Geliştirilmesi	46
C. BEŞERİ GELİŞME ve SOSYAL DAYANIŞMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ	47
1. Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi	47
2. Sağlık Sisteminin Geliştirilmesi	48
3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele	49
4. Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması	51
5. Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi	52
D. BÖLGESEL GELİŞME ve BÖLGESEL GELİŞİMİŞLİK FARKLARININ AZALTILMASI	54
1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi	55
2. Yerel Dinamiklere ve İlçel Potansiyele Dayalı Gelişmenin Sağlanması	56
3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması	57
4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması	58
E. KAMU HİZMETLERİNDE KALİTE ve ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI	60
1. Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi	60
2. Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması	61
3. e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması	62
4. Adalet Sisteminin İyileştirilmesi	63
5. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi	63
6. Doğal Afetler	64
Ek Tablo: 1 - Temel Ekonomik Büyüklükler	65
Ek Tablo: 2 - Kamu Finansmanına İlişkin Temel Büyüklükler	66
Ek Tablo: 3 - Kamu Kesimi Borçlanma Gereği	67
Ek Tablo: 4 - Genel Devlet Borçlanma Gereği	68

750 adet basılmıştır

GİRİŞ

Kamu mali yönetiminde yapılan reform kapsamında yeni bir politika belgesi olarak ortaya konulan Orta Vadeli Programın dördüncüsü hazırlanmış bulunmaktadır. 2009-2011 dönemini kapsayacak olan bu Program, 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı ile iç ve dış genel ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Gelişmiş ekonomilerin finans piyasalarından başlayarak, bütün dünyada büyüme, enflasyon, kur gibi temel ekonomik göstergeleri olumsuz yönde etkileyen likidite ve kredi krizi odaklı küresel dalgalanmalar ülkemize de tesir etmektedir. Küresel ekonomik büyümedeki yavaşlamanın yanı sıra, enerji, gıda gibi ürün ve hammadde fiyatlarındaki aşırı artışlar dünyada enflasyonist bir ortam oluşturmaktadır.

Küresel ve ulusal gelişmeler, ülkemizin risk primini etkilemektedir. Planlanan ve hedeflenen seviyeye gelme süreci elbette önemli zorluklar içermektedir. Küresel sistemle entegrasyon kalitesine her zamankinden daha fazla önem verilmektedir. Arz ve talep şoklarını etkin şekilde yönetmek ve rekabet gücünü artırmak amacıyla, küresel, ulusal ve bölgesel ölçekli projeler özel önem taşımaktadır. Bu program döneminde bu tür projelere öncelik verilecektir.

Uzun vadeli bakış açısı korunarak, Programın hedef ve göstergelerinde, söz konusu gelişmelerin ortaya çıkardığı ve bundan sonra da çıkarması muhtemel etkiler dikkate alınmaktadır. Temel ekonomik göstergeler Türkiye'nin katettiği normalleşme ve düzelme yanında, yükselen ekonomilerin karşılaştığı farklı eşikler noktasına gelindiğini göstermektedir. Konjonktürel ve yapısal kırılğanlıkların sürdürülebilirliği dikkate alınarak, inişiyatif alanları bu eşiklerin yapısı ve özelliğine göre belirlenmektedir.

Ulusal ve küresel ekonomik birimlerin rasyonel yaklaşım, finansal psikoloji ve ekonomi sosyolojisi çerçevesinde şekillenen davranışları belirsizlikleri azaltabilmekte ve artırabilmektedir. Küresel ekonomide gözlemlenen durgunluk ve enflasyon açmazı ve bu sürecin üretebileceği maliyetler dikkatli şekilde izlenmekte, ülkemize olası yansımaları değerlendirilmektedir. Türkiye ekonomisinin ihtiyaçları ile küresel konjonktürün kısıtlamaları ışığında, enflasyon-büyüme ve istihdam konusunda gerekli tercih ve öncelikler oluşturulacaktır.

Bakanlıkların, kurum ve kuruluşların uygulama süreçlerinin plan ve programlarla senkronizasyonunu güçlendirmeye yönelik olarak, Ekonomi Koordinasyon Kurulunun yasal ve fonksiyonel altyapısı güçlendirilecektir.

Çeşitli alanlarda birbirleriyle tutarlı bir amaç, politika ve öncelikler seti sunan Orta Vadeli Program, makro politikaların yanı sıra, ülkemizin ihtiyaç duyduğu temel gelişme eksenlerini de kapsamaktadır.

Programda, uzun vadeli amaçlara katkıda bulunacak şekilde, üç yıllık dönemde üzerinde yoğunlaşılacak öncelikler tespit edilmiştir. Bunlar şu ana başlıklar altında ifade edilebilir:

- İstikrarla büyümeden büyümeyle istikrara geçişin makroekonomik çerçevesi oluşturulacaktır.
- Reel sektör, büyüme ve istihdam odaklılık ön planda tutulacaktır.
- Orta vadeli mali çerçeve ile enflasyon hedeflemesi, Programın önemli parametrik bileşenlerinden olacaktır.
- Mali kurala ilişkin teknik çalışma tamamlanacak, kalıcılığı sağlanacaktır.
- Uygun para politikasına ve enflasyonu düşürme mekanizmalarına devam edilecektir.
- Kamu kesimi dengesinin ve kamu borç stokunun GSYH'ya oranları ile enflasyon ve faiz oranlarını daha iyi konumlara getirici politikalara öncelik verilecektir. Piyasa ekonomisinin yapısı ve kurumsallaşma kalitesi ile ekonominin küresel rekabete dayanma kapasitesi artırılacaktır.
- Bir yandan kamu personel reformu, ticaret kanunu, devlet yardımları çerçevesi, mali reformlar, enerjide maliyet bazlı otomatik fiyatlandırma, kamu ve özel sektör işbirliği düzenlemesi gibi reform sürecinde yeni açılımlar oluşturulacak, diğer yandan gerçekleştirilen

reformların uygulama süreci güçlendirilecektir.

- Dokuzuncu Kalkınma Planı, AB Müktesebatına Uyum Programı ve 60. Hükümet Programı Eylem Planından oluşan ve Yıllık Programda gelişme eksenleri çerçevesinde ifade edilen politika öncelikleri ve tedbirler etkin şekilde uygulamaya konulmaya devam edilecektir.
- Özelleştirme sürecinin ve yatırım ortamının iyileştirilmesine devam edilecektir.
- Mahalli idarelerin ve KİT'lerin kurumsal yönetim, mali disiplin, saydamlık, istatistik kalitesi artırılacaktır.

Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen bu Programın yayınıyla 2009-2011 dönemini kapsayan çok yıllık bütçe sürecinin yeni bir dönemi de başlamış olacaktır.

Bakanlık, kurum ve kuruluşların bütçelerinin hazırlanmasında, idari ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, kurumların karar alma ve uygulama süreçlerinde Programın amaç ve öncelikleri esas alınacaktır.

Orta Vadeli Program, yıllık uygulama sonuçları, içsel ve dışsal gelişmeler ile kalkınma planı hedefleri doğrultusunda her yıl yenilenmektedir. Programda yer alan amaç ve öncelikler bakımından uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve Bakanlar Kuruluna bilgi sunulmasından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı sorumludur.

Orta Vadeli Program, stratejik amaçlar

temelinde kamu politikaları ve uygulamalarını şekillendirecek ve kaynak tahsisini bu çerçevede yönlendirecektir.

Bundan sonraki süreçte; 5018 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi gereğince, Orta Vadeli Programın ortaya koyduğu temel amaç, öncelik ve makro hedeflerle tutarlı olmak üzere Orta Vadeli Mali Plan hazırlanacak ve Yüksek Planlama Kurulu kararıyla yürürlüğe girecektir.

Kuruluşlar, Orta Vadeli Programda yer alan amaç ve öncelikler ile Orta Vadeli Mali Planda verilecek ödenek teklif tavanlarını esas alarak, tedbir önerilerini ve bütçe tekliflerini, 5018 sayılı Kanunun 17'nci maddesi çerçevesinde, hazırlayacaklardır. Kuruluşlarla bütçe müzakereleri bu doğrultuda yürütülecektir.

Orta Vadeli Programla başlayan program ve bütçe hazırlama süreci, birbirleriyle uyumlu olmak üzere, nihai politika ve tedbirleri içeren yıllık programın Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmesi ve mali boyutu gösteren Bütçe Kanun Tasarısının yasalaşmasıyla sona erecektir.

I. TEMEL AMAÇ

Orta Vadeli Programın temel amacı, Dokuzuncu Kalkınma Planında ifadesini bulan “istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonunu esas alarak, insanımızın yaşam kalitesini artırmaya yönelik program ve bütçe sürecini yönetmektir.

Ekonomik ve siyasi istikrar, gerçekleştirilen reformlar, ülkemizin genç, eğitilmiş ve girişimci insan gücü, işleyen piyasa ekonomisi, uluslararası rekabete açık sanayisi, doğal ve kültürel değerleri refahın yaygınlaşarak artması için uygun ortam hazırlamaktadır.

Programın temel amacına hizmet etmek üzere, Kalkınma Planında ifadesini bulan şekilde, ülkemizin beşeri ve iktisadi varlıkları etkin bir şekilde değerlendirilerek;

- Ekonominin rekabet gücünün artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmenin sağlanması,
- Kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması

yolunda gerekli çalışmalar yürütülecektir. Programda makroekonomik konuların yanı sıra söz

konusu ekonomik ve sosyal gelişme eksenlerinde uygulamaya yön verecek temel politikalar yer almaktadır.

Yetkin özel sektör, kaliteli bürokrasi, şeffaf piyasalar, evrensel özellikte düzenleme, denetleme ve yaptırım süreçlerinin şekillendirdiği yönetilebilir piyasa ekonomisinin kurumları güçlendirilecektir. Merkez bankacılığı, kamu borçlanma mekanizmaları ve vergileme sistemi arasındaki ilişkilerin kalitesi gelişmiş piyasa ekonomilerinin seviyesine yükseltilecektir. Finans sektörü, reel sektör ve hizmetler sektörlerinin düzenleme ve denetiminden sorumlu üst kurulların diyalog ve iletişim sistemi güçlendirilecektir.

Bu çerçevede güven ve istikrarın korunmasına, ekonomik temellerin güçlendirilmesine, sektörel performansların artırılmasına ve sosyo-ekonomik gündemin yeniden şekillenmesine öncelik verilecektir.

Orta Vadeli Programın uygulama sürecinde, AB müktesebatına uyum amacıyla hazırlanacak olan Ulusal Program hayata geçirilecektir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA VE HEDEFLER

Küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmaların ekonomimiz üzerindeki olası olumsuz etkilerini en aza indirerek ekonomide sağlanan güven ve istikrarı korumak, ekonomik büyümeyi sürekli kılmak, tasarrufların ve yatırımların düzey ve oranını yükseltmek, istihdamı artırmak, cari açığa sürdürülebilir nitelik kazandırmak, cari açığın sağlam kaynaklarla finanse edilmesini sağlamak, enflasyon oranını aşağı çekmek, mali disiplini korumak ve kayıtdışılıkla etkin mücadele etmek, sektör temsilcileriyle birlikte sektörel değişim ve dönüşüm süreci için strateji belgesi oluşturmak ve uygulamaya koymak Orta Vadeli Programın makroekonomik öncelikleridir.

Özel sektör de değişim-dönüşüm süreci içinde bulunmaktadır. Farklılaşan iş yapma biçimlerine, yeniden şekillenmekte olan nispi dengelere uyum kadar, yatırım yanında tasarruflarda da artış sağlanabilmesi, özel sektör açısından da gelirin dolayısıyla büyümenin sürekli ve sürdürülebilir olması özel önem taşımaktadır.

Büyüyen bir ekonominin ihtiyaçlarını etkin şekilde belirlemek ve karşılamak için, kurumsal diyalog ve işbirliği mekanizmaları güçlendirilecektir. Özel kesim ile kamu kesiminin aktörleri arasında ekonomik ve finansal yönetim kalitesi artırılarak, sinerjik ortam sağlanacaktır. Ekonominin sürekli ve sürdürülebilir büyüme ve kalkınma yetkinliğini

ve refleksini oluşturma ve koruma, sosyal içeriği gl piyasa ekonomisi yaklaşımına dayalı, iş ve istihdam üretme planlarının en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, içeriği gelişme- lere bağlı olarak, kamu ve özel sektör yönetişimi çerçevesinde şekillendirilecek, mikro ve makro boyutları gl, bireysel ve kurumsal odaklı ekonomik güvenlik ve ekonomik savunma konsepti özel önem taşımaktadır.

A. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

1. Büyüme ve İstihdam

- i) Orta Vadeli Program döneminde yatırım, istihdam ve ihracat odaklı bir büyüme stratejisi sürdürülecektir.
- ii) Yüksek katma değerli malların giderek ağırlık kazandığı bir üretim ve ihracat yapısına ulaşmak amacıyla gerekli poli- tika ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilecektir.
- iii) Kamu altyapı yatırımları ve yatırım or- tamının iyileştirilmesine yönelik yasal ve idari düzenlemeler yoluyla özel sektrın yatırım yapması için elverişli bir ortam oluşturulacaktır.
- iv) zel sektrın Ar-Ge harcamalarının ve büyük ölçekli yatırımların teşvik edilme- si yoluyla yüksek katma değerli üretim desteklenecektir.
- v) Bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme yatırımları, bir yandan ekonominin

Üretim kapasitesini artırırken, diğler yan-
dan oluşturacağı talep yoluyla büyümeye
katkıda bulunacaktır.

- vi) İştihadam odaklı sürdürülebilir bir büyüme
için işgücü piyasasının esnekliğı artırılac-
cak, meslek edindirme programları,
mesleki ve teknik eğitim-ğretim geliştiri-
lecek, insan gücü donanımı iyileştirilecek
ve iş piyasasının gereksinimlerine uygun
işgücü yetiştirilmesi amacıyla eğitim-istih-
dam ilişkisi gclendirilecektir.
- vii) Tarım, sanayi ve ticaret stratejisi güncel-
lenecek, yeni bir teşvik sistemi oluşturula-
caktır.
- viii) Yatırım ortamının iyileştirilmesi, sanayinin
rekabet gücünün geliştirilmesi, ulusal ve
küresel yatırım destek ve tanıtım strate-
jilerinin belirlenmesi, ekonomik ve sosyal
kesimlerle ilişkinin gclendirilmesi ve yerel
girişimlerin harekete geçirilmesine yönelik
gerekli inisiyatifler başlatılacak, bunların
kurumsal yapıları gcl bir koordinasyon
erevesinde etkin bir şekilde alıştırılac-
aktır.
- ix) Kamu politikalarından kaynaklanabilecek
belirsizlikler azaltılarak özel sektörün ileri-
ye yönelik uzun dönemli plan yapabilmesi
için elverişli bir ortam oluşturulacaktır.

2. Maliye Politikası

Mali disiplin, makroekonomik istikrar ve enf-
lasyonu düşürme amacından taviz vermeksizin;

ekonominin rekabet gücünün artırılması, büyüme ve istihdamın desteklenmesi, borç stokunun GSYH'ya oranının düşürülmesi ve yerel idarelerin mali yapılarının güçlendirilmesi Program döneminde izlenecek maliye politikasının temel amaçlarıdır.

Maliye politikasının, temel ekonomik gösterge ve dengelerde istikrar sağlamayı hedef alarak, belirlenecek mali kurala bağlı olarak yürütülmesi esastır. Maliye politikasının sürdürülebilirliği makro ve mikro çerçevede daha da güçlendirilecektir. Gelişmelere bağlı olarak, kritik bütçe kalemlerine yönelik gerekli inisiyatifler kullanılacaktır. Mali sonuç doğuracak düzenlemeler; kısa, orta ve uzun dönem etkileri dikkate alınarak yapılacaktır.

Para politikasının enflasyon üzerindeki etkilerinin kısıtlı olması nedeniyle, mali performans önemini korumaktadır. Mali disiplinin enflasyonu düşürme sürecindeki etkin rolüne önem verilecektir.

Mali disiplinden taviz verilmeyecek, enflasyon oranının aşağı çekilmesine yönelik çalışmalar titizlikle sürdürülecek ve yapısal reformlara kararlılıkla devam edilecektir.

Maliye politikası uygulaması, orta vadeli mali hedefler kapsamında açıklanan ve bu Programda da teyit edilen faiz dışı fazla, gelir, harcama ve borç hedeflerine ulaşılmasını sağlayacak bir yaklaşımla yürütülecektir.

Merkezi yönetim bütçesi dışında kalan ku-

rumların bütçe ve finansman programlarına ilişkin konsolide istatistikler düzenli ve uluslararası standartlara uygun şekilde yayınlanacaktır.

a. Kamu Harcama Politikası

Kamu kurum ve kuruluşlarının kendilerine tahsis edilen ödenekleri belirlenen politika ve öncelikler doğrultusunda tanzim etmesi, uzun süredir devam eden harcama programlarının etkinliğinin ve gerekliliğinin sorgulanması ve böylece kamu harcamalarının akılcı bir temele oturtulması esastır. Bu çerçevede verimlilik ve alternatif maliyetler dikkate alınacaktır.

Program döneminde uygulanacak temel harcama politikaları şunlardır:

- i) Maliye politikasının yürütülmesinde esas alınacak mali kurallara ilişkin yasal ve kurumsal altyapı oluşturulacaktır.
- ii) Kamu kurum ve kuruluşları, bütçe kısıtını dikkate alarak, belirlenen öncelikler çerçevesinde kaynak tahsisini gözden geçireceklerdir. Bu kapsamda önceliğini yitirmiş faaliyetler ve projeler tasfiye edilecektir.
- iii) Kamu kurum ve kuruluşlarında yönetim sorumluluğunun güçlendirilmesi için gerekli mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler güçlendirilecektir.
- iv) Kamu kaynaklarının kullanımında etkililik, verimlilik ve tasarrufu sağlamak üzere

stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme sistemi güçlendirilecektir.

- v) Kamu kesiminde ücret ve maaşlar hedeflenen enflasyon oranında artırılacaktır. Gerçekleşmenin, enflasyon hedefini aşması durumunda fark telafi edilecektir.
- vi) Kamu personelinin mali ve özlük haklarına ilişkin dengesizlikleri azaltıcı düzenlemeler yapılacaktır. Buradan gelecek yük, toplam harcamalarda ilave artışa neden olmayacak şekilde karşılanacaktır.
- vii) Merkezi yönetim bütçe kanunlarında kamu kurum ve kuruluşlarında yeni personel istihdamına yönelik sınırlamalara devam edilecektir.
- viii) Bütçeden kamu yatırımlarına ayrılacak kaynak artırılacaktır.
- ix) Sağlık hizmetlerinin kalitesinden ödün verilmeksizin, ilaç ve tedavi harcamalarını kontrol altında tutmaya yönelik tedbirler alınmaya devam edilecektir.
- x) Genel sağlık sigortası, getireceği mali yüklerin makul düzeyde tutulması amacıyla, sağlıkta dönüşüm programıyla birlikte uygulanacaktır.
- xi) Genel bütçe vergi paylarından yerel yönetimlere aktarılan kaynakların etkin kullanımına yönelik tedbirler alınacaktır.
- xii) Yerel yönetimlerin harcamalarını finanse etmek amacıyla yapılan tahsislerin objektif

esaslara dayalı ve amaca yönelik kullanımı sağlanacaktır.

- xiii) Yerel yönetimlerde performans ve verimlilik artışına yönelik düzenlemeler için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
- xiv) Yerel yönetimlerin mali açıdan güçlendirilmesi sonrasında, yerel nitelikli bazı kamu hizmetlerinin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına uygun olarak yerel yönetimler tarafından sunumu sağlanacaktır.
- xv) Yerel yönetimler, personel politikalarını açıklanan norm kadro düzenlemelerine uygun bir şekilde yürüteceklerdir.

b. Kamu Yatırım Politikası

Kamu yatırımlarının etkinliği artırılacak; yatırımlar, öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapıya yönlendirilecek; sektörel, bölgesel ve AB'ye uyum yönündeki amaçların gerçekleştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılacaktır. Bu çerçevede;

- i) Kamu yatırımlarının etkili, verimli ve zamanında gerçekleştirilmesini, mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasını hedefleyen çalışmalara devam edilecektir.
- ii) Eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, içme suyu ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. İstanbul bilişim vadisi projesi bu çerçevede özel önem taşımaktadır.

- iii) Kamu yatırımları, yenilenebilir enerji ve tarımsal altyapıyı güçlendirmeye odaklı başta Güneydoğu Anadolu Projesi olmak üzere, Doğu Anadolu Projesi, Konya Ovası Projesi ve diğer tüm bölgelerdeki bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında etkili bir araç olarak kullanılacaktır.
- iv) AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
- v) Kamu altyapı yatırımlarında özel sektör katılımını artırıcı modeller uygulamaya geçirilecektir.
- vi) Kamu yatırım teklif ve kararları, sorun ve çözüm odaklılık analizlerini içeren sektör çalışmalarına ve nitelikli yapılabirlik etüd ve analizlerine dayandırılacaktır.

c. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme

Kamu iktisadi teşebbüslerinden (KİT) orta vadede özelleştirilebilecek olanların belirli bir takvim ve strateji çerçevesinde özelleştirilmesi, ancak, özelleştirilinceye kadar bu teşebbüslerin ve uzun vadede özelleştiremeyecek diğer kuruluşların karlılık ve verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmesi esastır.

- i) KİT'lerde; hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde esnekliği sağlamaya

ve bunlar üzerinde müdahale yetkisi olan kurum sayısını azaltmaya yönelik başlatılan kurumsal yönetim sistemi projesi tamamlanacaktır.

- ii) Maliyetlendirme ve fiyatlandırma başta olmak üzere KİT'lerin tüm işletmecilik politikaları, genel yatırım ve finansman kararnamelelerinde öngörülen hedeflere ulaşacak şekilde piyasa şartlarına uygun olarak belirlenecek ve etkin bir şekilde uygulanacaktır. Bu kapsamda, enerji KİT'lerinde maliyet bazlı otomatik fiyatlandırma mekanizması sürdürülecektir.
- iii) KİT'lerde stok, tedarik, üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürerek verimliliği ve karlılığı artıran ve uluslararası fiyat değişimlerine duyarlı olan bir finansman politikası izlenecektir.
- iv) KİT'lerin atıl durumda bulunan gayrimenkullerinin değerlendirilmesinde rayiç bedel esas alınacaktır. KİT'lerin, atıl olmayan gayrimenkullerini devretmemesi esastır. Zorunluluk hallerinde devir, ancak, işletmenin verimliliği, bütünlüğü ve çevre sağlığı gibi hususları olumsuz etkilemeyecek şekilde gerçekleştirilebilecektir.
- v) KİT'lerin zarar eden işletme birimleri, fonksiyonları da dikkate alınarak, çözüme kavuşturulacaktır.
- vi) KİT'lerde atıl istihdamın azaltılmasına yöne-

lik tedbirlerin uygulanması sürdürülecek, ancak nitelikli personel ihtiyacının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır.

- vii) İmalat sanayii maliyetleri üzerinde olumsuz baskı oluşturan enerji girdi fiyatlarının tespitinde sanayi aboneleri lehine bir politika izlenecektir.

d. Kamu Borçlanma Politikası

- i) Stratejik ölçütler ve piyasa koşulları çerçevesinde, iç borç çevirme oranını azaltacak, borçlanma vadesini uzatacak ve araç çeşitliliğini de içerecek bir borçlanma politikası uygulanacaktır.
- ii) Nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite risklerinin azaltılması amacıyla, yeterli düzeyde rezerv tutulması politikasına devam edilecektir.
- iii) Borç yönetiminde şeffaflığın sürdürülmesi kapsamında, finansman programlarının ve borç bilgilerinin düzenli olarak kamuoyuna duyurulmasına devam edilecektir.
- iv) Devlet iç borçlanma senetlerinin (DİBS) yatırımcı tabanının geliştirilmesine, ikincil piyasalarda ve ihracında etkinliğinin sağlanmasına yönelik politikalara devam edilecektir.
- v) Piyasa yapıcılığı sistemi uygulaması sürdürülecektir.
- vi) İkincil piyasalarda sağlıklı bir verim eğrisinin oluşturulması ve DİBS alım-satım

işlemlerinde likiditenin sağlanmasına yönelik olarak ölçüt senet uygulaması devam ettirilecektir.

e. Kamu Gelir Politikası

Uygulanacak kamu gelir politikalarının temel amacı; büyüme, yatırım ve istihdamın desteklenmesine, ekonomide kayıtdışılığın azaltılmasına, daha basit, adil ve geniş tabanlı bir vergi sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Bireysel ve kurumsal tasarruf ve sermaye birikiminin ve kullanımının teşvik edilmesi özel önem taşımaktadır. Bu kapsamda;

- i) Vergi politikalarının uygulanmasında, uzun vadeli ekonomik kararlar almaya yardımcı olmak ve vergilendirmede öngörülebilirliği artırmak amacıyla istikrar esas olacaktır. Vergi mevzuatı ve uygulamalarında istikrarı sağlamak amacıyla yasal altyapı güçlendirilecektir.
- ii) Doğrudan sermaye yatırımlarının ülkeye girişini hızlandırıcı, yatırım, istihdam ve ihracatı teşvik edici, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltıcı, ekonominin uluslararası rekabet gücünü artırıcı, devletin fon ihtiyacını karşılayıcı, vergi politikaları uygulanacaktır.
- iii) Ekonomik ve sosyal politikalar da gözetilerek vergi indirim, istisna ve muafiyetlerinin gözden geçirilmesi suretiyle vergi mevzuatı sadeleştirilecektir. Vergi harcamalarının mali tutarının tespitine yönelik çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

- iv) Vergiye gönüllü uyumun artırılması ve vergi tabanının genişletilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- v) Gelir azaltıcı düzenlemeler, makro-ekonomik istikrar gözetilerek kamu finansman imkanları dahilinde değerlendirilecektir.
- vi) Vergilendirmede mükellef hizmetlerinin etkinleştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- vii) Vergileme alanında Avrupa Birliği Müktesebatıyla uyum çalışmalarına devam edilecektir.
- viii) Ticari ilişkimiz olan ülkelerle çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları imzalanmasına devam edilecektir.
- ix) İstihdam üzerindeki mali yüklerin azaltılmasının ekonomide kayıtdışılığın önlenmesi ve istihdam artışına yansması için gerekli tedbirler alınacaktır. Bu çerçevede, kamu ve özel sektörün uzlaşısına özel önem verilecektir.

3. Para Politikası ve Fiyat İstikrarı

Para politikasının temel amacı, fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürülebilir kılmaktır.

Bu amaç doğrultusunda;

- i) Enflasyon hedeflemesi rejimi, önümüzdeki dönemde de sürdürülecektir.
- ii) Enflasyon hedeflemesi rejimi çerçeve-

sinde, Merkez Bankası kısa vadeli faiz oranlarını temel politika aracı olarak kullanmaya devam edecektir.

- iii) Önümüzdeki dönemde de Merkez Bankası enflasyonun düşürülmesine odaklanacak ve para politikası kararlarını bu doğrultuda oluşturacaktır. Bu çerçevede, orta vadeli bakışın ekonomideki tüm birimler arasında yaygınlaşması enflasyonun düşürülmesi açısından büyük önem arz etmektedir.
- iv) Maliye ve gelirler politikasının enflasyon hedeflemesi rejiminin başarıyla uygulanmasına vereceği desteğin devam etmesi için, mali disipline uygun hareket edilmesi ve kamu maliyesinin etkinliğini artırmaya yönelik reformların kesintisiz olarak sürdürülmesi önemini koruyacaktır.
- v) Merkez Bankası, temel politika metinlerini önümüzdeki dönemde de düzenli olarak yayımlamaya devam edecektir.
- vi) Para politikasının hesap verebilirliğini ve şeffaflığını temin etmek amacıyla, enflasyonun hedeften belirgin olarak sapması veya sapma olasılığının ortaya çıkması halinde, Merkez Bankası hedeften sapmanın nedenlerini ve enflasyonun tekrar hedefe yakınsaması için alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirecek ve kamuoyuna duyuracaktır.
- vii) Enflasyonla mücadele konusunda kamuoyuyla iletişimde Merkez Bankası

ile Hükümet arasındaki işbirliği daha da güçlendirilecektir.

- viii) 2001 yılından beri uygulanmakta olan dalgalı döviz kuru rejimi önümüzdeki dönemde de sürdürülecektir.
- ix) Piyasada döviz arzının döviz talebine kıyasla artışı durumlarda Merkez Bankası rezerv biriktirme amaçlı, düzenli döviz alım ihaleleri yapabilecektir.
- x) Diğer taraftan döviz kurlarındaki oynaklık önümüzdeki dönemde de Merkez Bankasınca yakından izlenecek, kurlarda oluşan ve oluşabilecek aşırı oynaklık durumunda piyasaya doğrudan müdahalede bulunulabilecektir.

4. Ödemeler Dengesi

Cari açığın sadece kamu sektörünün değil özel sektörün harcama (tüketim, yatırım) ve tasarruflarının fonksiyonu olması, bu makroekonomik dengeye oldukça değişken ve çok sektörlü bir yapı kazandırmaktadır. Küresel ekonomide belirsizliklerin arttığı bir ortamda cari açığın oluşum ve finansman yapısının dinamikleri dikkate alınarak, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve giderek artan ölçüde borç yaratmayan kaynaklarla finanse edilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede;

- i) Geleneksel ihracat sektörlerinde katma değer artışı sağlanmasına yönelik politikalar uygulanacaktır. Bu kapsamda, tasarım, marka, pazarlama ve tanıtım konusundaki

mevcut destekler çeşitlendirilerek geliştirilecektir.

- ii) İhracatımızın; katma değeri yüksek, sermaye ve bilgi yoğun, ileri teknoloji sektörlerin ağırlıklı olduğu bir yapıya dönüşümünün sağlanmasını teminen uygulanan destek sistemlerinde, DTÖ ve AB normları çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılacak ve yeni programlar oluşturulacaktır.
- iii) Üretim ve ihracat yapısının ithalata bağımlılığını azaltmak üzere; ithal ara girdilerin yurt içinden rekabetçi fiyatlarla teminini teşvik edecek mekanizmalar geliştirilecektir.
- iv) Dahilde işleme rejiminde, iç piyasanın üretim koşulları da dikkate alınarak, gerekli değişiklik ve düzenlemeler yapılacaktır.
- v) Gümrük Birliği uyarınca üstlenmekle yükümlü olduğumuz AB'nin teknik mevzuatına uyum süreci hızlandırılacak; uyumlaştırılan mevzuatın etkin uygulanmasını teminen gerekli idari, teknik ve fiziki altyapı tamamlanacak; ithalat aşamasındaki ve piyasa gözetim ve denetimi sırasındaki kontroller etkinleştirilecektir.
- vi) Ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasını teminen, üçüncü ülkelerle imzalanan teknik işbirliği anlaşmaları etkinleştirilecektir. Ayrıca, AB'nin uygunluk değerlendirmesi sonuçlarının karşılıklı tanınmasına ilişkin anlaşma imzaladığı ülkeler ve EFTA ülke-

leriyle paralel anlaşmalar imzalanması amacıyla çalışmalar gerçekleştirilecektir.

- vii) Küresel sermayenin Türkiye'ye yönelmesini sağlayıcı düzenlemeler geliştirilecektir.
- viii) Cari açığı azaltmak amacıyla enerji ve enerji dışı dış ticaret dengesi yanında, hizmetler ve yatırım gelirleri dengesinin de iyileştirmesine yönelik tedbirler geliştirilecektir.
- ix) Cari açığın finansmanında doğrudan uluslararası yatırımların payının artmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

B. PROGRAM DÖNEMİ HEDEF VE GÖSTERGELERİ

1. Büyüme ve İstihdam

- i) Program döneminde yıllık ortalama yüzde 5,5 oranında ekonomik büyüme hedeflenmektedir.
- ii) Program döneminde yıllık ortalamada reel olarak özel tüketim harcamalarının yüzde 5,5, özel sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 6,8, kamu tüketim harcamalarının yüzde 3,7 ve kamu sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 2,4 oranında artması öngörülmektedir.
- iii) İstihdam olanaklarını artırıcı uygulamaların da etkisiyle Program döneminde yaklaşık 1,3 milyon kişiye yeni istihdam yaratılacağı öngörülmektedir.

2. Kamu Maliyesi

- i) 2008 yılında yüzde 0,6 olacağı tahmin edilen kamu kesimi açığının GSYH'ya oranının, Program döneminde bir miktar azalması öngörülmektedir. Buna karşılık, genel devlet açığında sınırlı bir artış olacaktır.
- ii) Program dönemi sonunda faiz gideri ve özelleştirme geliri hariç kamu kesimi fazlasının GSYH'ya oranının yüzde 3,5 seviyesinde olması beklenmektedir.
- iii) 2008 yılında yüzde 33,1 olması beklenen genel devlet harcamalarının GSYH'ya oranının, merkezi yönetim bütçesi cari transfer harcamalarının etkisiyle 2011 yılında yüzde 33,5'e yükselmesi beklenmektedir.
- iv) 2008 yılında yüzde 27,2 olacağı tahmin edilen genel devlet faiz dışı harcamalarının GSYH'ya oranının, 2011 yılında yüzde 29 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.
- v) 2008 yılında yüzde 32,6 olacağı tahmin edilen genel devlet gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2011 yılında yüzde 32,8 olması beklenmektedir.
- vi) 2008 yılında yüzde 23,8 olacağı tahmin edilen sosyal güvenlik primleri dahil vergi yükünün (vergi red ve iadeleri hariç) GSYH'ya oranının, dönem sonunda yüzde 23,5'e gerilemesi öngörülmektedir.
- vii) Devam eden özelleştirmelere rağmen

KİT sisteminin dönem boyunca GSYH'nın yüzde 0,3'ü kadar faiz dışı fazla vermesi hedeflenmektedir. KİT'lerde öngörülen hedefe ulaşılması için, fiyat, stok ve yatırım politikalarıyla gerekli her türlü tedbir alınacaktır.

- viii) Fındık ürününe yönelik olarak, TMO'ya mali yük getirmeyecek ve sektörün sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlayacak bir politika izlenecektir.
- ix) Özelleştirme işlemleri sonucunda kamunun elektrik dağıtımı, telekomünikasyon ve şeker üretimi alanlarından tamamen çekilmesi; liman işletmeciliğindeki payının ise azalması öngörülmektedir.
- x) Mali disiplini sürdürmek amacıyla yerel yönetimlere genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılacak paylardan borçlara mahsuben yapılacak kesintilerin düzenli bir şekilde uygulanması hedeflenmektedir.
- xi) 2007 yılında GSYH'ya oran olarak yüzde 38,8 düzeyinde gerçekleşen AB tanımlı borç stokunun Program dönemi sonunda yüzde 31'e gerilemesi hedeflenmektedir.

3. Ödemeler Dengesi

- i) Program döneminde, dünya ekonomisi ve ticaretinde son yıllarda görülen artış hızının bir miktar yavaşlaması beklenmektedir. Bu çerçevede, 2011 yılında, ihracatın yıllık ortalama yüzde 10,4 oranında artarak 181,7 milyar dolara, ithalatın ise yıllık ortalama

yüzde 9,1 oranında artarak 277,6 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

- ii) 2009 yılında 21,4 milyar dolar olarak gerçekleşeceği öngörülen turizm gelirlerinin, 2011 yılında 23,6 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.
- iii) Bu çerçevede cari işlemler açığının GSYH'ya oranının Program döneminde yüzde 6'lar civarında olacağı öngörülmektedir.
- iv) Program döneminde doğrudan yabancı yatırımların ve uzun vadeli sermaye girişlerinin ödemeler dengesi finansmanındaki ağırlığını koruması beklenmektedir.

4. Fiyat

- i) Enflasyon hedefleri (TÜFE yıllık artış hızı) 2009, 2010 ve 2011 yılları için sırasıyla yüzde 7,5, yüzde 6,5 ve yüzde 5,5 olarak revize edilmiştir.
- ii) Enflasyon hedeflerinin Hükümet ve Merkez Bankası tarafından birlikte belirlenmesi uygulamasına program döneminde de devam edilecektir.

III. PROGRAM DÖNEMİ GELİŞME EKSENLERİ

A. REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI

1. İş Ortamının İyileştirilmesi

İş ortamının rekabetçi bir yapıya kavuşturularak iyileştirilmesi temel amaçtır.

Bu çerçevede;

- i) Finansal araçlar çeşitlendirilecek, başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır.
- ii) İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması, işlemlerin hızlandırılması ve işlem maliyetlerinin düşürülmesi konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.
- iii) Devlet yardımları sisteminin etkinleştirilmesi ve AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- iv) İşletmelerde kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması özendirilecek ve böylece işletmelerin finansman imkanlarına daha uygun şartlarla erişimleri sağlanacaktır.
- v) Fikri mülkiyet sisteminin etkinliğini sağlamak üzere; kurumsal kapasite güçlendirilecek, kurumlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyon sağlanacak, toplum

düzeyinde yaygın ve yerleşik bir fikri haklar kültürü oluşturulacaktır.

- vi) İşletmelerde bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması desteklenecektir.
- vii) Rekabeti kısıtlayan, engelleyen veya bozan davranışlar ile mücadelede caydırıcı yaptırımlar uygulanacak, yaptırımların uygulamasında saydamlık sağlanacak ve rekabet kültürünün geliştirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.
- viii) Sanayi bilgi sistemi oluşturulacaktır.

2. Ekonomide Kayıtdışılığın Azaltılması

Program döneminde, ekonomide rekabet gücünün artırılmasına, haksız rekabetin önlenmesine ve kamu finansman kaynaklarının sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına katkıda bulunulması hedefi doğrultusunda kayıtdışı ekonominin boyutunun azaltılması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kayıtdışı ekonomiyle mücadele, oluşturulacak strateji kapsamında etkin bir şekilde sürdürülecektir.
- ii) Kayıtdışılığın azaltılması amacıyla iş ve çalışma hayatına ilişkin mevzuat sadeleştirilecek, kurumlar arasında bilgi paylaşımı ve koordinasyonun artırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
- iii) Başta vergi denetimi olmak üzere denetimlerde etkinliğin kurumlar arası çapraz kontrolü de içerecek şekilde sağlanması

amacıyla kamu idarelerinin uygulama kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilerek, idarelerin beşeri ve teknolojik altyapısı iyileştirilecektir.

- iv) Kayıtdışılıkla mücadelede, performansın ortaya konulması amacıyla vergi kayıp ve kaçığının boyutu ve niteliği, güvenilir yöntemlerle düzenli olarak ölçülecektir.
- v) Kayıtdışılıkla mücadelede vergisel yükümlülüklerin tüm aşamalarda doğruluğunu sağlamaya yönelik yeni vergi güvenlik müesseselerinin oluşturulmasına ve mevcutların etkinleştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- vi) Başta Gelir İdaresi Başkanlığı ve Gümrük Müsteşarlığı olmak üzere ilgili tüm kamu kurumlarının teknik ve idari altyapısı güçlendirilerek tüm ithalat kalemleri bazında kaçakçılıkla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.
- vii) Kayıtdışı işletme ve çalışanların kayıt altına alınabilmesini teminen kayıt sistemi güçlendirilecektir.
- viii) Kayıtdışılıkla mücadelede toplumsal dayanışması artırmak amacıyla toplumun bilgilendirilmesine yönelik faaliyetler artırılarak sürdürülecektir.

3. Finansal Sistemin Geliştirilmesi

Kaynakları yatırıma yönlendirecek araç çeşitliliğine, mali derinliğe ve uluslararası reka-

bet gücüne sahip, uluslararası standartlarda düzenlenen ve denetlenen bir finansal sistemin geliştirilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Finansal derinliğin sağlanması için yeni sermaye piyasası araçları oluşturulacak ve mevcut piyasa araçlarının işlevliliği artırılacaktır.
- ii) Finansal piyasalara güvenin pekiştirilmesine ve sistemik riskin önlenmesine yönelik çağdaş yaklaşım ve araçlara işlevlilik kazandırılacaktır.
- iii) Finansal sektörün düzenleme ve denetimi, uluslararası standartlara ve AB müktesebatına uygun olarak geliştirilecek ve yurt dışı denetim otoriteleriyle işbirliği ve bilgi paylaşımı artırılacaktır.
- iv) Finansal raporlamaya ve kamunun aydınlatılmasına yönelik düzenlemeler açısından banka ve banka dışı mali kuruluşlar arasında yakınsama sağlanacaktır.
- v) Mali piyasa işlemlerinin yurt dışına yönelmesine yol açan düzenlemeler gözden geçirilecektir.
- vi) İstanbul uluslararası finans merkezi projesi uygulamaya konulacaktır.
- vii) Sermaye piyasası strateji belgesi hazırlanacaktır.

4. Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi

a. Enerji

Enerji politikasının temel amacı; artan nüfusun ve büyüyen ekonominin enerji ihtiyacının, rekabetçi

bir serbest piyasa ortamında sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle karşılanmasıdır. Bu çerçevede;

- i) Uzun dönemli enerji arz güvenliğinin sürdürülmesi ve arz-talep projeksiyonlarına göre orta dönemde oluşması öngörülen elektrik arz açığının önlenmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.
- ii) Elektrikte serbestleşme süreci ve bu kapsamda dağıtım ve üretim özelleştirmeleri tamamlanacaktır.
- iii) İşleyen bir serbest piyasanın oluşumu ve bu kapsamda özel sektör yatırımlarının istikrarlı bir şekilde sürmesi sağlanacaktır.
- iv) Elektrik enerjisinde kaynak çeşitliliğine ve arz güvenliğine katkı sağlayacak olan nükleer güç santralleri (NGS) yapımına başlanacaktır. NGS yapımı projesi, ülkemizin uzun dönemde nükleer teknolojide kendi kendine yeterli hale gelmek olan nihai amacına hizmet edecek şekilde yürütülecektir.
- v) İthal bir kaynak olan doğal gazı aşırı bağımlılığı azaltmak üzere yerli ve yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımına hız verilecektir.
- vi) Enerji verimliliğini artırmaya yönelik etkin uygulama mekanizmaları oluşturulacaktır.
- vii) Doğal gaz kullanımı rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak, mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal

düzeyde doğal gaz arz güvenliği sağlanacaktır.

- viii) Bölgemizde bulunan enerji (petrol, doğal gaz ve elektrik) kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında Türkiye'nin transit güzergahı ve terminal ülke olması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

b. Ulaştırma

Ulaştırma sektöründe temel amaç; ülke ekonomisinin ve sosyal hayatın gereksinimlerine uygun, taşıma türleri arasında dengenin sağlandığı, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik, güvenli ve hızlı taşımacılığın yapıldığı bir ulaştırma altyapısının zamanında oluşturulmasıdır. Ulaştırma alt sektörlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması esastır. Bu çerçevede;

- i) Bölünmüş yol yapımları tamamlanarak ve standartları yükseltilerek mevcut karayolları iyileştirilecektir.
- ii) Başta karayolları olmak üzere ulaştırmanın tüm modlarında trafik güvenliği artırılacaktır.
- iii) AB kaynaklarından azami ölçüde yararlanılarak, ulusal ulaşım ağlarımızın Trans-Avrupa ulaştırma ağlarıyla bütünleşmesi ve Türk limanlarının AB deniz otoyollarında ana akslar üzerinde yer alması yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

- iv) Yük taşımacılığında demir yolu ve deniz yoluna ağırlık verilecektir.
- v) Hızlı tren ile yolcu taşımacılığı yaygınlaştırılacaktır.
- vi) Hizmet kalitesini artırmak ve kamu üzerindeki mali yükünü azaltmak amacıyla, TCDD yeniden yapılandırılacaktır.
- vii) Ana limanlar oluşturulacak; limanların etkin yönetimi ve kombine taşımacılık yapılabilen lojistik merkezler haline getirilmesi sağlanacaktır.
- viii) Bayrak, liman ve kıyı devleti kontrollerinin iyileştirilmesine ve Türk vatandaşlarının, sahip oldukları filo için Türk Bayrağını tercih etmelerine yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- ix) Trafiğin yoğunlaştığı hava meydanlarında kapasiteler artırılacak, hava yolu taşımacılığında hizmet standartları yükseltilecektir.
- x) Trafiği düşük hava meydanları ile tarifeli hava yolu trafiği gerçekleşmeyen hava meydanlarında düzenli ve sürekli hava yolu hizmeti verilmesini sağlayacak adımlar atılacaktır.
- xi) Ulaştırma altyapısı ihtiyaçlarının karřılانmasında özel sektör katılımını artıracak modeller hayata geçirilecektir.
- xii) Kentlerde ekonomik ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir ulaşım sisteminin oluşturulabilmesi amacıyla trafik ve talep yöneti-

mi uygulamalarına öncelik verilecek; toplu taşıma sistemi seçiminde belediyelerin mali yapıları ve uluslararası kabul görmüş kriterler göz önüne alınacaktır.

5. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi

İnsan sağlığını, doğal kaynakları ve estetik değerleri koruyarak sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda çevrenin korunması ve kentlerin yaşam standartlarının yükseltilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) AB Müktesebatına uyum kapsamında oluşturulan çevre mevzuatının uygulanmasına yönelik yönetim, denetim ve uygulama kapasitesi geliştirilecektir.
- ii) Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, geliştirilmesi ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.
- iii) Ülkemizin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi karşısındaki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi amacıyla sera gazı azaltımının sektörel maliyetleri tespit edilerek Ulusal Stratejinin belirlenmesi için teknik çalışmalar yürütülecektir.
- iv) Çevre ve kalkınmayla ilgili sağlıklı ve entegre bilgi sistemleri oluşturulacak, izleme, denetim ve raporlama altyapısı geliştirilecektir.

- v) Ülkemizde su kaynaklarının tahsisi, kullanılması, geliştirilmesi ve kirlenmeye karşı korunmasıyla ilgili hukuki düzenleme ve idari yapı oluşturma çalışmaları tamamlanacaktır.
- vi) Kentlerin yaşam standartları yükseltilecektir.
- vii) Ülke genelinde kentsel altyapıya yönelik mevcut durum gözden geçirilecek, günümüz koşullarına ve gereksinimlerine göre Kentsel Altyapı Ana Planı ve Finansman Stratejisi hazırlanacaktır.
- viii) Evsel nitelikli katı atık yönetiminde kaynakta ayrıştırma, toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak değerlendirilecek, düzenli depolama yöntemi tercih edilecektir.
- ix) Çevre korumaya yönelik kentsel altyapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi, gerçekleştirilmesi ve işletilmesinde belediyelerin kapasiteleri geliştirilecektir.

6. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi

Bilim ve teknoloji politikasının temel amacı, özel sektörün yenilik yeteneğini artırmak, bilim ve teknolojide yetkinleşmek ve bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmektir. Bu çerçevede;

- i) Ulusal yenilik sistemi bilim ve teknoloji alanında kurumlar arası işbirliğini ve özel kesimin sistem içindeki etkinliğini artıracak şekilde geliştirilecektir.

- ii) Özel kesimin Ar-Ge kapasitesini ve talebini artırması desteklenecektir.
- iii) Özel sektör ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik destekler artırılacak ve etkinleştirilecektir.
- iv) Öncelikli teknoloji alanlarında araştırmacı insan gücü yetiştirilmesine yönelik programlar üniversitelerin ve özel sektörün ihtiyaçları doğrultusunda çeşitlendirilerek uygulanacaktır.
- v) Üniversite ve araştırma kurumlarında Ar-Ge çalışmalarının artırılması ve piyasa talebi doğrultusunda yönlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- vi) Kamu tedarik sistemi Ar-Ge çalışmalarını ve teknoloji geliştirilmesini teşvik eden bir yapıya kavuşturulacaktır.
- vii) AB başta olmak üzere Ar-Ge alanında yetkinleşmiş ülkeler ve bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla işbirliği artırılacaktır.
- viii) Bilim, araştırma, teknoloji ve yenilik alanlarında toplumsal farkındalık artırılacaktır.

7. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin kullanılmasıyla bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması ve bu yolla ülkemizin rekabet gücünün ve refah düzeyinin artırılmasına katkı sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi amacıyla elektronik haberleşme sektöründe alternatif altyapı ve hizmetlerin sunumuna önem verilerek sektörde rekabet artırılacaktır.
- ii) Sektörde etkin rekabet ortamının tesis edilmesi amacıyla, başta Elektronik Haberleşme Kanunu olmak üzere ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler tamamlanacak, mevcut düzenlemelerin ise zamanında ve etkin şekilde uygulanması sağlanacaktır.
- iii) Ekonomide verimlilik düzeyinin ve rekabet gücünün artırılması amacıyla toplumun tüm kesimlerinin, geniş bant teknolojileri başta olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi artırılacak ve yaygın kullanım sağlanacaktır.
- iv) Uydu teknolojileri alanında; milli uydu imal edilmesi ve buna ilişkin Ar-Ge faaliyetleri konularında çalışmalar yoğunlaştırılacaktır.
- v) Bilgi teknolojileri hizmetleri sektöründe yer alan firmaların uluslararası kalite sertifikasyonlarına sahip olmaları ve finansmana erişimin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler hayata geçirilecektir.
- vi) Doğrudan yabancı sermaye yatırımları için uygun ortam oluşturularak bilgi teknolojileri alanında teknoloji transferine imkan sağlanacaktır.
- vii) Posta sektörü kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları ve AB düzenlemeleri

paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılacaktır.

- viii) Yayıncılık sektörü teknolojiadaki gelişmeler de dikkate alınarak geliştirilecek; kamu hizmeti yayıncılığı toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir içerik ve sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulacaktır.

8. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi

Tarım sektöründe, gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Tarımsal destekler, alan ve ürün temelinde farklılaştırılarak üretimde etkinliğin sağlanması hedefine yönelik olarak yeniden düzenlenecektir.
- ii) Tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin istatistiki veriler nitelik ve nicelik olarak iyileştirilecek ve bilgi altyapısı geliştirilecektir.
- iii) Tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyon çabaları, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliğinin sağlanması başta olmak üzere, belirlenecek öncelikler çerçevesinde desteklenecektir.
- iv) Tarım sektörüne yönelik finansal hizmetler çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
- v) Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde

katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir.

- vi) Üreticilerin, rekabet gücünü doğrudan artırıcı yönde verimliliği ve pazarlama imkanlarını geliştirmek üzere örgütlenmeleri sağlanacaktır.
- vii) Bitkisel üretimde verimliliği artırma amacına yönelik uygulamalar yaygınlaştırılacak, bitki hastalık ve zararlılarıyla etkin ve entegre mücadele yöntemleri esas alınacaktır.
- viii) Hayvancılıkta, yapısal dönüşümü sağlamak amacıyla ıslah çalışmaları ile hastalık ve zararlılarla mücadele ve kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılması faaliyetleri yürütülecektir.
- ix) Su ürünleri sektöründe, kaynak yönetim sistemine yönelik kurumsal kapasite geliştirilecek ve yetiştiriciliğin çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
- x) Eğitim ve yayım hizmetlerinin güçlendirilmiş üretici örgütleri tarafından yürütülmesine ağırlık verilecek ve mevcut kamu faaliyetleri iyileştirilecektir.
- xi) Toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik yöntem ve araçlara öncelik verilecektir.
- xii) Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanması sorunu önlenecek ve arazi

toplulaştırma çalışmaları hızlandırılacaktır.

- xiii) Sulama yatırımları yaygınlaştırılırken, GAP sulamalarına ivme kazandırılacak, ayrıca barajı bitirilen projelerin sulamalarında yapım ve işletme-bakım özel sektör yatırımına açılacaktır.
- xiv) Ormanlar, toplum sağlığı ve ihtiyaçları dikkate alınarak sürdürülebilir yönetim anlayışı dahilinde korunarak değerlendirilecek; ağaçlandırma, rehabilitasyon ve kent ormancılığı geliştirilecek; ekosistem ağırlıklı eğitim ve tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılacaktır.
- xv) İklim değişikliğinin tarım sektörüne muhtemel etkilerinin azaltılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
- xvi) Gıda güvencesinin sağlanması amacıyla, tarım ve gıda ürün fiyatlarını olumsuz etkileyen biyoyakıt hammadde talebi de gözönünde bulundurularak, sektörde arz-talep dengesizliklerini önleyecek tedbirler alınacaktır.

9. Sanayi ve Hizmetlerde Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması

a. Sanayi

İmalat sanayiinde ihracata dönük bir yapı içerisinde yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması temel amaçtır. Madencilikte ise hammadde arz güvenliğinin geliştirilmesi, madenlerin yurt

içinde işlenerek katma değerinin artırılması yoluyla ülke ekonomisine katkının geliştirilmesi esastır. Bu çerçevede;

- i) Orta ve yüksek teknolojili sektörler başta olmak üzere sanayi ihracatının artırılması-na yönelik girişimler desteklenecektir.
- ii) İthalatta haksız rekabetin önlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- iii) İşletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ile mevcutların bu alanlara taşınması özendirilecek, işletmeler arası işbirliği ve kümelenme faaliyetleri geliştirilecektir.
- iv) Orta ve yüksek teknoloji seviyesindeki otomotiv, beyaz eşya, makine ve elektronik sektörlerinde Türkiye'nin üretim merkezi olmasına çalışılacaktır.
- v) KOBİ'lerin ve girişimcilerin rekabet gücünü artırmak üzere, verimliliğin artırılması, iş kurma ve geliştirme faaliyetleri desteklenecektir.
- vi) Akreditasyon, uygunluk değerlendirme ve piyasa gözetim sistemleri etkinleştirilecek ve belgelendirme faaliyetleri desteklenecektir.
- vii) Geleneksel sektörlerde uluslararası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenecektir.
- viii) Sanayide orta ve uzun vadede rekabet gücünü geliştirmek üzere daimi özel ihti-

sas komisyonu çalışmaları sürdürülecek; genel ve sektörel politika belgeleri oluşturulacaktır.

- ix) Savunma sanayiinde Ar-Ge'ye dayalı tedariki ve yurt içi teknoloji ve kabiliyet edinimini esas alan bir sistem ve mevzuat oluşturulacaktır.
- x) Madencilik sektöründe, yurt içinde sanayi ve enerji hammaddeleri aramalarına ağırlık verilecek, yurt dışında ise başta komşu ülkeler olmak üzere petrol ve doğal gaz arama, üretim ve ticaretinde daha etkin bir rol alınmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- xi) Madencilik ürünleri yurt içinde işlenerek katma değer artırılabacaktır.

b. Hizmetler

Ekonomide ağırlığı giderek artan ve ekonominin itici gücü olan hizmetler alanında kalite ve çeşitliliğin yanı sıra rekabet ortamının geliştirilmesi ve hizmet ihracatının artırılması temel amaçtır.

Turizm

Turizm sektöründe, küreselleşmenin ortaya koyduğu dinamikleri barındıran, ülkeye gelen turist sayısını ve hizmet kalitesini artırmaya çalışan, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, ülkemiz turizminin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini ön plana çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.
- ii) Sektörle ilgili tüm yatırımlar, doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.
- iii) Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami pay alabilmesi amacıyla tanıtıma ağırlık verilecektir.
- iv) İstanbul kentinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde değerlendirilecektir.

İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri

Ülke ekonomisi ve sosyal gereksinimlere uygun, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallara uyumlu, çevreye duyarlı bir şekilde katma değeri, döviz girdisini ve istihdamı artırmak için hizmet kalitesini, beşeri ve fiziki sermayeyi geliştirmek sektörde temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Firmaların sermaye yapısı güçlendirilecektir.
- ii) Sektörde istihdam edilen işgücü kalitesi mesleki eğitim ve akreditasyona bağlı belgelendirme yoluyla artırılacaktır.
- iii) Teknik müşavirlik ve müteahhitlik hizmetlerinin uluslararası standartlara uygun kalitede ve güvenli olarak verilmesi sağlana-

cak ve kamu yatırımlarında bağımsız müşavirlik hizmetlerinin kullanılması yaygınlaştırılacaktır.

Ticaret Hizmetleri

Ekonominin bütününe etkileyen ticaret hizmetleri sektöründe rekabetçi bir ortamda verimlilik artışının sağlanması esastır. Bu çerçevede;

- i) Toptan ve perakende sektöründe; rekabeti ve tüketiciyi koruyan, bağlantılı diğer sektörlerde üretimi destekleyen, kayıtdışılığı önleyen, verimlilik ve kaliteyi artıran, hijyen kurallarına uyumu ve sektör içi kesimler arasında dengeli gelişmeyi sağlayan bir yapılanma gerçekleştirilecektir.
- ii) Yüksek standartlara sahip güvenilir, ucuz ve hızlı ulaşım sistemleri ile fiziki mal akışının temini yönünde; lojistik ve kombine taşımacılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, bürokratik işlemlerin basitleştirilerek tek noktadan çözümlenmesi sağlanacaktır.
- iii) Ürün ihtisas borsalarının ve vadeli işlem borsalarının geliştirilmesi, bunu destekleyen lisanslı depoculuk sisteminin kurulması ve sisteme işlerlik kazandırılması sağlanacaktır.

B. İSTİHDAMIN ARTIRILMASI

1. İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi

İşgücü piyasasının; esneklik ve güvence arasında dengenin sağlandığı, üretken istihdamı destekleyen bir ücret sisteminin oluşturulduğu, değişime uyum sağlama kapasitesinin artırıldığı, sosyal diyalogun geliştirildiği ve herkese eşit fırsatların sunulduğu bir yapıya kavuşturulması, istihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesi, istihdam imkanlarının geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Esneklik ile güvence arasındaki denge gözetilerek işgücü piyasası daha esnek ve hareketli bir yapıya kavuşturulacaktır.
- ii) İşletmelerin ve çalışanların değişime uyum sağlama kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
- iii) Sosyal diyalog kültürü yaygınlaştırılarak sosyal diyalog mekanizmaları güçlendirilecektir.
- iv) İşgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, özür-lüler ve eski hükümlüler için fırsat eşitliği sağlanacaktır. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımları artırılacak ve gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilecektir. Uzun süreli işsizlerin işgücü piyasasından kopmalarını engelleyecek programlar

geliştirilecek ve uzun süreli işsizlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılmasına yönelik politikalara ağırlık verilecektir.

2. Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması

Eğitimin işgücü talebine olan duyarlılığının artırılması amacıyla ekonominin talep ettiği alanlarda insan gücü yetiştirilmesi ve eğitimin daha esnek bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede;

- i) İş dünyasının talep ettiği nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim ile işgücü arasındaki işbirliğini güçlendirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.
- ii) Yaşam boyu eğitim stratejisi hazırlanacaktır.
- iii) Bilgi toplumuna dönüşüm süreci ile bölgesel, ulusal ve uluslararası gelişme ve ihtiyaçlar göz önünde tutularak yüksek öğretim kurumlarının birim ve programları güncellenecektir.
- iv) Nitelikli işgücü yetiştirmeye yönelik faaliyetlerin finansmanında özel sektörün katkısının artırılması özendirilecektir.

3. Aktif İşgücü Politikalarının Geliştirilmesi

Kamu istihdam hizmetlerini, iş yaratma ve işgücünün eğitimini içeren ve işgücünün özellikle de dezavantajlı grupların istihdamının, niteliklerinin ve kazancının artırılmasını amaçlayan aktif

işgücü politikalarının işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi, etkinliğinin artırılması ve bu kapsamda sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Aktif işgücü programları, işgücü piyasası ihtiyaç analizleri doğrultusunda etkin biçimde uygulanacak ve yaygınlaştırılacaktır.
- ii) Aktif işgücü politikalarının uygulanmasına ayrılan kaynaklar artırılabilecektir.
- iii) İŞKUR ve İl Müdürlüklerinin kurumsal kapasitesi küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin getirdiği değişimlere uyum sağlaması amacıyla geliştirilecektir.
- iv) İstihdam yaratmayı amaçlayan mikro ölçekteki projeler desteklenecektir.

C. BEŞERİ GELİŞME VE SOSYAL DAYANIŞ- MANIN GÜÇLENDİRİLMESİ

1. Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi

Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni fikirlere açık, özgüven ve sorumluluk duygusuna sahip, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik değerleri benimsemiş, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen bilgi toplumu insanını yetiştirmek eğitim politikasının temel amacıdır. Bu çerçevede;

- i) Eğitimde kalite, rekabet, verimlilik ve fırsat eşitliğini artırmaya yönelik olarak idari yapı yeniden düzenlenecektir.

- ii) Eğitim müfredatı gözden geçirilerek gerekli güncellemelere devam edilecek, ihtiyaç duyulan alanlarda hizmetiçi eğitim faaliyetleri yapılacaktır.
- iii) Eğitimde etkin bir yönlendirme sistemi kurulacaktır.
- iv) Eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranları artırılacak, donanım ihtiyacı karşılanacak, fiziki altyapı geliştirilecektir.
- v) İhtiyaç duyulan alanlarda ve bölgelerde öğretmen ve öğretim elemanı eksikliği giderilecektir.
- vi) Eğitimde bilgi teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacak ve etkin hale getirilecektir.
- vii) Her kademede kaliteli eğitime erişimin önündeki engeller kaldırılacak; bölgesel ve cinsiyet farklılıkları giderilecektir.
- viii) Eğitimin her kademesinde alternatif finansman modelleri geliştirilecektir.
- ix) Başta şiddet olmak üzere eğitim kurumlarında disiplin sorunlarının giderilmesine yönelik uygulamalar artırılabacaktır.

2. Sağlık Sisteminin Geliştirilmesi

Sağlık politikasının temel amacı vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmeye katkıda bulunmaktır. Bu çerçevede;

- i) Koruyucu sağlık hizmetleri güçlendirilerek yaygınlaştırılacaktır.
- ii) Başta birinci basamak sağlık hizmetleri

olmak üzere, sağlık hizmetlerine erişim olanakları iyileştirilecektir.

- iii) İlaç ve tıbbi cihaz kullanımının etkinliği artırılacaktır.
- iv) Sağlık Bakanlığı yeniden yapılandırılarak, planlama, düzenleme ve denetleme rolü güçlendirilecektir.
- v) Sağlık hizmet sunumunda hasta hakları ve hasta memnuniyeti esas alınacaktır.
- vi) Sağlık hizmetlerinin etkinliğinin ve kalitesinin artırılması amacıyla hastane yönetimleri idari ve mali açıdan özerk bir yapıya kavuşturulacak, sağlık kurumlarının akreditasyonuna ilişkin bir sistem geliştirilecektir.
- vii) Ulusal Sağlık Bilgi Sistemi etkin hale getirilecektir.

3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele

Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal bütünleşmenin sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Yoksulluğu azaltmayı hedefleyen transfer türlerinin daha etkin hale getirilmesi için, bu transferlerin yoksul kesime ulaşması sağlanacak ve transfer miktarı yoksul kesimin gelirine göre belirlenecektir.
- ii) Eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik

gibi temel hizmetler, dezavantajlı gruplar için daha erişilebilir ve eşit olarak yararlanılabilir hale getirilecektir.

- iii) Yoksulluğun azaltılmasına yönelik hizmetler, yoksulların durumuna göre çeşitlendirilerek yoksulluğun nesiller arası aktarımını ve yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici nitelikte olacaktır. Bu kapsamda, çalışamayacak durumda olan yoksulların düzenli yardım mekanizmalarından yararlanmaları sağlanacak, üretici duruma geçebilecek yoksulların ise istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.
- iv) Tarımdaki yapısal değişim göz önüne alınarak, kırsal alandaki yoksul kesim için tarım dışı alanlarda gelir artırıcı ve girişimciliği özendirici faaliyetler desteklenecektir.
- v) Kentteki yoksulların büyük bir bölümünü oluşturan ve genellikle geçici-güvencesiz işlerde çalışanların düzgün işlerde istihdamları sağlanacaktır.
- vi) Özürlüler için sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecek, özürlülerin istihdamına yönelik mesleki ve özel eğitim imkanları, danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.
- vii) Yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmeti desteklenecek, kurumsal bakım hizmetlerinin nitelik ve niceliği artırılabilecektir.
- viii) Ailenin bütünlüğünün korunması, bilinçlendirilmesi ve ekonomik anlamda desteklenmesine yönelik aile destek hizmetleri ve

aile eğitimi çalışmalarının etkinliği artırılacaktır.

- ix) Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için mesleki eğitim imkanları geliştirilerek istihdam edilebilirlikleri artırılacaktır.
- x) Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla gerekli önlemler alınacaktır.
- xi) Korunmaya muhtaç çocuklar için alternatif bakım modelleri desteklenecek, kurumsal bakım hizmeti gerektiren durumlarda iyileştirici tedbirler alınacaktır.
- xii) Sokaktaki çocuklara ve suç işlemiş, suça yönelmiş veya haklarında suç isnadında bulunulmuş çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilite edici yöntem ve modellerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

4. Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması

Sosyal güvenlik sisteminin, nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliğe ve etkin denetim mekanizmasına sahip, kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Sosyal sigorta sistemi, kayıtdışılık önlenerek çalışan nüfusun tümünü kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacaktır.
- ii) Sosyal sigorta sisteminde hak kaybını ve mükerrer yararlanmayı önlemeye yönelik olarak sistemin bilgi işlem altyapısında

tam otomasyona geçilerek, etkili, erişilebilir ve sürdürülebilir hizmet sunan bir yapı oluşturulacaktır.

- iii) Sosyal hizmetler ve yardımlardan yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla ortak bir veri tabanı oluşturularak, nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit mekanizması kurulacak ve sistemdeki kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliği sağlanacaktır.
- iv) Sosyal hizmetler ve yardımlar alanında nitelikli personel eksikliği giderilecek ve mevcut personelin niteliği artırılacaktır.
- v) Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki faaliyetleri özendirilecektir.

5. Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi

Toplumsal değişim sürecinde kültürel zenginlik ve çeşitliliğimizin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması, ihtiyacını duyduğumuz değer ve davranışlarla zenginleştirilerek geçmişten geleceğe taşınmakta olan kültürel birikimimizi ve onun tarafından biçimlenmiş olan kimliğimizi, özgüvenli bir şekilde çağımızın değerleriyle bütünleştirebilecek bireylerin yetiştirilmesi ve ortak kültürel değerlerimiz etrafında ve farklılıklara saygı çerçevesinde tüm bireylerin hoşgörü, uzlaşma kültürü ve toplumsal dayanışma içerisinde yaşaması temel amaçtır.

- i) Yurt içi ve dışı kültür mirasımızın envante-

rinin çıkarılması, bu mirasın korunması ve restorasyonuna yönelik çalışmalar planlı bir şekilde sürdürülecek, bu konuda eğitim yoluyla kamuoyu bilincinin artırılması sağlanacaktır.

- ii) Toplumun her kesiminin kültürel faaliyetlere kolay erişimi ve eşit yararlanması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.
- iii) Görsel, işitsel ve sahne sanatlarının gelişimi ve desteklenmesi için mekansal ve mali desteği de içerecek şekilde uygun ortamlar hazırlanacaktır.
- iv) Kültür turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmaları bağlamında, otantik özellikler korunarak turizme açılan yöresel örneklerin çoğaltılması desteklenecektir.
- v) Maddi kültür ürünleri ihraç ürünlerine dönüştürülerek turizm sektörü ile bağlantı içinde değerlendirilecek, ihracatı zorlaştıran engeller giderilecektir.
- vi) Sinema ve belgesel film gibi kültürel ürünlerin üretimi teşvik edilerek kültür sektörünün milli gelir ve ihracat içindeki payı artırılabilecektir.
- vii) Kültürel kimliğimizi korumak, geliştirmek ve tanıtmak için etkin politikalar üretmek ve ilgili kurumlar arasında gerekli eşgüdümü sağlamak amacıyla ilgili bakanlığın görev ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.
- viii) Türkçe'nin geliştirilmesi, doğru ve etkin

kullanımı sağlanacak ve dünyada yaygınlaşması için programlar geliştirilecektir.

- ix) Kültürün “hayat tarzımızı belirleyen değerler bütünü” olarak ele alınarak, kültürümüzün güçlü yanlarının desteklenmesi sağlanacaktır.
- x) Yoğun g  , hızlı ve çarpık kentleşme neticesinde ortaya çıkan sosyokültürel uyum sorunlarını azaltıcı önlemler alınacaktır.
- xi) Toplumumuzda dayanışma, uzlaş   ve hoşgörü kültürünü besleyen toplumsal kurum ve kaynakların tespiti ile bu kültürü zayıflatan etkenlerin ortaya çıkarılmasına yönelik sosyal araştırmalara öncelik verilecektir.
- xii) Gençlerin aileleri ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, yaşadıkları topluma aidiyet duygularını, duyarlılıklarını ve karar alma süreçlerine katılımlarını artıracak tedbirler alınacaktır.
- xiii) Kamu politikaları oluşturulmasında demokratik katılımı, saydamlığ   sağlamak ve toplumsal iletişimi geliştirmek için STK’ların karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

D. BÖLGESEL GELİŞME VE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ AZALTILMASI

Bölgesel gelişme politikalarında temel amaç;

bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, kırsal alanda asgari yaşam standartlarını geliştirmek ve bölgelerin rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle, ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısı en üst düzeye çıkararak ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke geneline dengeli bir şekilde yaymaktır.

1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi

- i) Bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak ve hazırlanacak alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak üzere ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi hazırlanacaktır.
- ii) AB bölgesel gelişme politikalarına uyum ve yapısal fonların kullanımına hazırlık için gerekli çalışmalar belirgin bir stratejik çerçeveye oturtulacak ve etkin bir koordinasyon mekanizması ile yönetilecektir.
- iii) Bölgesel plan ve programlar uygulanabilir nitelikte hazırlanacak, öncelikle GAP olmak üzere, mevcut entegre bölgesel gelişme planları uygulanabilir programlara dönüştürülecek, bunlarla tutarlı bir kaynak tahsisi sağlanacak, izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturulacaktır.
- iv) Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında yürütülen projelerin tamamlanmasını takiben, etki değerlendirme çalışmaları yapılacak ve etki değerlendirme çalışma-

ları için temel belgeler hazırlanarak yeni bölge planı ve programlarının tasarımında dikkate alınacaktır.

- v) Kalkınma Ajanslarının proje destek faaliyetlerinin merkezi düzeyde takibini sağlayacak bir izleme bilgi sistemi tasarlanarak uygulamaya geçirilecektir.
- vi) İzleme konusunda destek talep eden kuruluşlara gerekli bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılarak izleme bilgi sistemlerinin yerel ve merkezi düzeyde yaygınlaştırılması ve karar destek sistemleri şeklinde kullanımı sağlanacaktır.
- vii) Bölgeler arası göç eğilimleri analiz edilerek, bu eğilimleri cazibe merkezi olarak tespit edilen kentlere yönlendirici strateji ve politikalar geliştirilecektir.
- viii) Yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda sosyal uyuma yönelik çalışmalarla birlikte fiziki, sosyal ve ekonomik altyapı iyileştirilecektir.

2. Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişmenin Sağlanması

- i) Özellikle az gelişmiş bölgelerde yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde beşeri kaynaklar ve sosyal sermaye geliştirilecek, bölgesel potansiyel ve işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan

işgücü eğitimi ve girişimcilik programları uygulanacaktır.

- ii) Üniversite-sanayi işbirliğine ve yerel uzmanlaşmaya dayalı üretimi desteklemek üzere uygun bölgelerde sektörel organize sanayi bölgeleri uygulaması yapılacaktır.
- iii) Bölgelerin iş ve yatırım imkanlarının ulusal ve uluslararası düzeyde etkili bir şekilde tanıtımı sağlanarak bölgelere sermaye girişi hızlandırılacaktır.
- iv) Kümelenme potansiyeli taşıyan bölgelerde, rekabet gücü taşıyan sektörlerle yoğunlaşarak ve yerel aktörlerin girişimlerine öncelik verilerek; yenilik faaliyetlerini destekleyen, verimlilik ve istihdamı arttıran, ulusal ve uluslararası rekabet ve işbirliği olanağı sağlayan bölgesel kümelenme politikaları geliştirilecektir.

3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması

- i) Tüm Düzey 2 bölgelerinde kalkınma ajanslarının kuruluşu tedrici olarak tamamlanacak, mevcut bölgesel ve yerel nitelikli kuruluşların kapasite geliştirme çalışmalarına devam edilecek, merkezi ve yerel kurumlar arasındaki işbölümü etkinleştirilecektir.
- ii) İl koordinasyon kurullarının etkinleştirilmesi ve il kalkınma çalışmalarının odak noktası haline getirilmeleri amacıyla yerel

düzeyde kuruluşlar arası koordinasyonu destekleyecek olan İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi geliştirilecektir. İl Koordinasyon Kurullarında görüşülen konuların bu sistem üzerinden merkezden de takip edilebilmesi sağlanacaktır.

- iii) İl planlama ve koordinasyon müdürlüklerinin insan kaynakları ve teknik kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
- iv) Yerel ve merkezi kuruluşlar arasında fiziki planlamayla ilgili görev ve yetkiler belirlen bir şekilde tanımlanacak ve etkin bir denetim mekanizması kurulacaktır.

4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması

- i) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi esas alınarak başlatılan Kırsal Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.
- ii) Tarım sektöründe yaşanan yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik olumsuzlukların azaltılması amacıyla kırsal alanda, e-ticaret de kullanılarak, tarım, orman ve gıda ürünlerinin tanıtım ve pazarlanması, tarıma dayalı sanayi, turizm ve rekreasyon, el sanatları ve diğer tarım dışı alternatif üretim faaliyetleri geliştirilecektir.
- iii) Kırsal alanda, işgücünün kendi yöresinde istihdam olanaklarının artırılması amacıyla tarım ve tarım dışı ekonomik faaliyetlere yönelik insan kaynaklarının geliştirilmesi sağlanacaktır.

- iv) Kırsal alanda, tarım ve tarım dışı sektörlerde faaliyet gösteren üreticilerin kaynak ihtiyaçlarının karşılanması için uygun finansman araçları geliştirilecektir.
- v) Yerel düzeyde aktörler arası işbirliğini geliştiren, kalkınma girişimlerini tabandan tavana yaklaşımla güçlendiren, katılımı ve maliyet paylaşımını esas alan projelere öncelik verilecektir.
- vi) Kırsal kalkınma ve başta KÖYDES uygulaması olmak üzere kırsal altyapı sunumu konusunda etkinliklerini artırmak üzere mahalli idare ve birliklerinin teknik, mali ve kurumsal kapasiteleri güçlendirilecektir.
- vii) Kırsal alanda, kamu yatırımları ve hizmetlerinin sunumunda, ilçe merkezleri, belde belediyeleri ve konumları itibarıyla çevresindeki yerleşim yerlerine hizmet sunma ve gelişme potansiyeli bulunan diğer merkezi yerleşmelere öncelik verilerek, bu yerleşmelerin altyapıları iyileştirilecektir.
- viii) Kırsal alanda yerleşme ve yapılaşmanın usul ve esasları, yöresel koşullara uygun, doğal, tarihi ve kültürel çevreyi koruyan, afetlere karşı duyarlı, kırsal alanda yaşayan vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılayacak ve yaşam kalitesini artıracak şekilde hazırlanacaktır.
- ix) Doğal afet, terör ve kamulaştırma gibi zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski veya yeni yerleşim

yerlerinde sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.

- x) Kırsal alan ve kent ayrımı günümüz şartlarına göre yeniden belirlenecektir.

E. KAMU HİZMETLERİNDE KALİTE VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

1. Kurumlar Arası Yetki ve Sorumluluğun Rasyonelleştirilmesi

Kamu kurum ve kuruluşlarının asli görevlerini yerine getirebilmeleri için görev ve yetkileriyle teşkilat yapıları arasında uyum sağlanması, işlevi kalmamış birimlerin kapatılması, hizmet gereklerinin zorunlu kıldığı durumlar dışında yeni birimler oluşturulmaması, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında getirilen ilkeler dikkate alınarak merkezi yönetimden mahalli idarelere yetki ve görev aktarılması, yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartlarının belirlenmesi ve bunlara uyumun denetlenmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kamu hizmetlerinin daha etkin ve etkili sunulmasını sağlamak amacıyla kamu kurum ve kuruluşları arasında mevcut olan görev ve yetki karmaşasını belirlemeye yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.
- ii) Kamu kurum ve kuruluşlarının işlem ve eylemlerinde uyacakları usul ve esasları içeren yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.
- iii) Yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için

ülke çapında asgari hizmet standartları belirlenecek; standartlara uygunluk denetimi merkezi idare tarafından yapılacaktır.

2. Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması

Kamu idarelerinin uygulayacakları politikaların maliyeti, etkilediği kesimler ve fırsat maliyeti göz önüne alınarak, bütçenin, uygulanacak politikaların maliyetini ve kamu idarelerinin performansını gösterecek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Kamu idarelerinde yönetim kararlarının stratejik planlara dayanan orta ve uzun vadeli bakış açısı ile şekillendirilmesi sağlanacaktır.

- i) Kamu mali yönetimi reformu çerçevesinde yürütülen kuruluş düzeyinde stratejik planlama ve performans dayalı bütçeleme çalışmalarına geçiş programına uygun şekilde devam edilerek kamu idarelerinin ilk stratejik plan ve performans programları tamamlanacaktır.
- ii) Kamu kuruluşlarında ölçme, izleme ve değerlendirme süreçleri geliştirilecektir.
- iii) Kamu idarelerinde mevcut idari ve beşeri kapasite, nitelik ve nicelik olarak stratejik yönetim anlayışı doğrultusunda geliştirilecek, yönetim kültürünün yeni yapıya uyarlanmasına dönük programlar düzenlenecektir.

3. e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

e-Devlet yapısının; etkin kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçlarına odaklanmış, birlikte işler ve bütünleşik hizmetlerin sunulacağı, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri gözetilerek, teknik, idari ve yasal düzenlemeleri içerecek şekilde oluşturulması temel amaçtır. Bu kapsamda;

- i) e-Devlet uygulamaları bütüncül bir yaklaşımla ele alınacak, kamuya ait Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) yatırım projeleri kurumlar arası koordinasyon ve güvenli elektronik ortamlarda bilgi paylaşımını esas alan bir anlayışla yürütülecektir.
- ii) e-Devlet hizmetlerinin sunumunda; vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçları ile yaşam evreleri ve iş süreçleri temel alınacak, kamu iş süreçleri; mükerrerliklerin giderilmesi ve birlikte çalışabilirliğin sağlanması yönünde basitleştirilecek ve iyileştirilecektir.
- iii) e-Devlete geçiş sürecinde, hizmet verimliliğinin, bilgi ve iletişim teknolojileri etkin şekilde kullanılarak ve kaynak kullanımında etkinlik sağlanarak artırılması esas olacak, hızlı kazanım ve tasarruf sağlayacak uygulamalara öncelik verilecektir.
- iv) e-Devlet uygulamalarında tek kapıdan, kesintisiz, güvenli, çoklu ortamlardan erişilebilir nitelikte ve bütünleşik hizmet sunumu sağlanacaktır.

- v) Bilgi güvenliği ve kişisel bilgilerin mahremiyeti ilkeleri gözetilecek, e-Devlet hizmetleri kullanımının yaygınlaşması için gerekli tedbirler alınacaktır.
- vi) Kamu kurum ve kuruluşlarında BİT ve e-Devlet projelerinin etkin yönetimine ilişkin eğitim programları oluşturulacak, bu projelerde görev alan personelin yetkinliklerinin artırılması sağlanacaktır.

4. Adalet Sisteminin İyileştirilmesi

Hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde, adalet hizmetlerinin daha adil, hızlı, güvenli ve isabetli şekilde sunulması; yargılamanın işleyişinde ve temel unsurlarında hizmet kalitesini artırıcı çabaların sürdürülmesi; hukuk kurallarının sosyal düzeni korumanın yanında sosyal düzenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin de bir aracı olması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Adalet hizmetlerinin sunumunun daha adil, hızlı, güvenli ve isabetli bir şekilde işleyişini sağlayacak hukuksal ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

5. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi

Bireyin, kurumların ve mülkiyetin güvenliğini gözetken bir asayiş hizmeti sunumunun yanında iç güvenlik hizmetinin; mali suçlar, yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan ticareti, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığı, organize suçlar ve terörizmle mücadele eksenlerinde odaklanmasına ağırlık verilecektir. Bu amaca yönelik olmak üzere;

- i) Güvenlik hizmetinin sunumunda, suçun oluşmadan önlenmesi ve delilden sanığa ulaşılması yaklaşımı benimsenecek, toplum destekli ve birey odaklı bir asayiş hizmeti sunumu sağlanacaktır.
- ii) Organize ve mali suçlar, terörizm ve terörizmin finansmanı ile etkin bir şekilde mücadele edilecektir.
- iii) Yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı, uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı ile etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

6. Doğal Afetler

Afet yönetiminin, merkezi ve yerel düzeyde yeterli, etkin ve bütüncül kurumsal, idari ve yasal bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.
- ii) Ülke genelinde doğal afet riski taşıyan yerleşim yerleri afet risk düzeyine göre önceliklendirilecektir.
- iii) Yaptırımlar dahil olmak üzere tüm afet ve yapı türlerini içerecek ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde Doğal Afet Sigortaları Kanunu çıkartılacaktır.

Ek Tablo 1 : Temel Ekonomik Büyüklükler

	2009	2010	2011
BÜYÜME VE İSTİHDAM			
GSYH (Milyar YTL, Cari Fiyatlarla)	1.109	1.245	1.395
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	773	830	901
Kişi Başına Milli Gelir (GSYH, Dolar)	10.689	11.348	12.164
GSYH Büyümesi ⁽¹⁾	5,0	5,5	6,0
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	4,8	5,4	5,7
Kamu	1,8	3,7	5,5
Özel	5,1	5,5	5,7
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	5,0	6,5	6,9
Kamu	-3,2	5,1	5,5
Özel	6,5	6,8	7,2
Toplam Nihai Yurt içi Talep ⁽¹⁾	4,8	5,7	6,0
Toplam Yurt içi Talep ⁽¹⁾	4,8	5,4	5,8
Nüfus (Yıl Ortası, Milyon Kişi)	72,3	73,2	74,0
İşgücüne Katılma Oranı (%)	48,1	48,4	48,7
İstihdam Düzeyi (Milyon Kişi)	21,9	22,3	22,7
İşsizlik Oranı (%)	9,8	9,7	9,7
DIŞ TİCARET			
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	149,2	163,4	181,7
İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	234,6	254,4	277,6
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-85,4	-91,0	-95,9
İhracat / İthalat (%)	63,6	64,2	65,4
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (%)	49,7	50,3	51,0
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	21,4	22,5	23,6
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-52,4	-56,2	-58,9
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-6,8	-6,8	-6,5
Ham Petrol Fiyatı (Dolar/Varil)	118,6	117,2	117,2
Ham Petrol İthalatı (Milyar Dolar)	21,5	22,5	23,8
Enerji İthalatı (27. Fası, Milyar Dolar)	58,9	61,3	65,0
ENFLASYON			
TÜFE Yıl Sonu (% Değişme)	7,5	6,5	5,5

(1) Sabit fiyatlarla yüzde değişimi göstermektedir.

**Ek Tablo 2 : Kamu Finansmanına İlişkin Temel Büyük-
lükler**

(GSYH'ya Oran, %)

	2009	2010	2011
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi ⁽¹⁾	-1,4	-1,3	-1,7
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	22,0	21,5	21,3
Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları	23,4	22,8	22,9
Toplam Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	3,0	2,7	2,5
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	2,3	2,0	1,7
Merkezi Yönetim Bütçesi Gelirleri (Program Tanımlı)	20,4	20,3	20,2
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Harcamaları (Program Tanımlı)	18,1	18,3	18,5
Diğer Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	0,7	0,7	0,8
Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Vergi Yüğü (Red ve İadeler Hariç)	18,4	18,2	18,1
Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Vergi Yüğü (Red ve İadeler Hariç)	24,3	23,8	23,5
Özelleştirme Gelirleri ⁽²⁾	1,1	0,8	0,6
AB Tanımlı Brüt Kamu Borç Stoku	35,0	33,0	31,0

(1) Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bütçe tekliflerini Eylül ayı sonuna kadar doğrudan TBMM'ye gönderdiklerinden, bu kurumların bütçe büyüklükleri tahmini olarak kullanılmıştır.

(2) Merkezi yönetim bütçesi özelleştirme gelirleri ile özelleştirme fonundan aktarılan özelleştirme gelirlerinin toplamıdır.

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.

Ek Tablo 3 : Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ⁽¹⁾
(GSYH'ya Oran, %)

	2009	2010	2011
KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ (KKGD) ⁽²⁾	-0,26	-0,15	-0,43
Genel Devlet	-0,53	-0,42	-0,71
Merkezi Yönetim Bütçesi ⁽³⁾	-1,40	-1,28	-1,65
Mahalli İdareler	0,08	0,06	0,09
Bütçe Dışı Fonlar	0,07	0,07	0,07
İşsizlik Sigortası Fonu	0,59	0,59	0,64
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,00	0,00	0,00
Genel Sağlık Sigortası	0,00	0,00	0,00
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,13	0,14	0,14
KİT (Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dahil)	0,27	0,27	0,28
FAİZ GİDERLERİ VE ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ HARİÇ KKGD	3,95	3,62	3,54
Genel Devlet	3,62	3,30	3,22
Merkezi Yönetim Bütçesi ⁽³⁾	2,93	2,62	2,39
Mahalli İdareler	0,06	0,05	0,15
Bütçe Dışı Fonlar	-0,23	-0,22	-0,24
İşsizlik Sigortası Fonu	0,72	0,71	0,78
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,00	0,00	0,00
Genel Sağlık Sigortası	0,00	0,00	0,00
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,13	0,14	0,14
KİT (Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dahil)	0,32	0,32	0,32

(1) Devlet Planlama Teşkilatının klasik kamu kesimi genel dengesi formatı esas alınmıştır.

(2) Gelir - gider farkını göstermektedir.

(3) Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bütçe tekliflerini Eylül ayı sonuna kadar doğrudan TBMM'ye gönderdiklerinden, bu kurumların bütçe büyüklükleri tahmini olarak kullanılmıştır.

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.

Ek Tablo 4 : Genel Devlet Borçlanma Gereği ⁽¹⁾
(GSYH'ya Oran, %)

	2009	2010	2011
GENEL DEVLET DENGESİ (GDD) ⁽²⁾	-0,53	-0,42	-0,71
Merkezi Yönetim Bütçesi ⁽³⁾	0,46	0,93	0,53
Mahalli İdareler	-0,12	-0,13	-0,11
Bütçe Dışı Fonlar	0,33	0,32	0,33
İşsizlik Sigortası Fonu	0,59	0,59	0,64
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-1,45	-1,73	-1,86
Genel Sağlık Sigortası	-0,59	-0,65	-0,50
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,25	0,26	0,27
FAİZ GİDERLERİ VE ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ HARIÇ GDD	3,62	3,30	3,22
Merkezi Yönetim Bütçesi ⁽³⁾	4,80	4,83	4,57
Mahalli İdareler	-0,14	-0,15	-0,05
Bütçe Dışı Fonlar	0,03	0,02	0,02
İşsizlik Sigortası Fonu	0,72	0,71	0,78
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-1,45	-1,73	-1,86
Genel Sağlık Sigortası	-0,59	-0,65	-0,50
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,25	0,26	0,27
Genel Devlet Gelirleri	34,07	33,27	32,82
Özelleştirme Hariç Genel Devlet Gelirleri	32,89	32,39	32,25
Genel Devlet Harcamaları	34,60	33,69	33,54
Faiz Giderleri Hariç Genel Devlet Harcamaları	29,27	29,09	29,03

(1) Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Avrupa Birliğine sunulan Katılım Öncesi Ekonomik Program formatı esas alınmıştır. Bu çerçevede, kamu kaynağının, ilk elde eden kuruluş bütçesinde gelir; nihai olarak harcayan kuruluş bütçesinde gider olarak yazılması durumunda oluşan ve KİT'leri kapsamayan Genel Devlet Dengesinde, toplam denge rakamı klasik tanıma göre değişmemekte, ancak bütçe türleri itibarıyla açık (veya fazla) değişmektedir.

(2) Gelir - gider farkını göstermektedir.

(3) Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bütçe tekliflerini Eylül ayı sonuna kadar doğrudan TBMM'ye gönderdiklerinden, bu kurumların bütçe büyüklükleri tahmini olarak kullanılmıştır.

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.